

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

СТАН МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Результати дослідження у 10 партнерських громадах
Волинської області Проекту USAID «ГОВЕРЛА»

ПРЕАМБУЛА

У цьому документі викладено результати дослідження стану молодіжної політики у 10 партнерських громадах Волинської області Проєкту USAID «ГОВЕРЛА»: Боратинській, Вишнівській, Володимир-Волинській, Горохівській, Зимнівській, Ківерцівській, Локачинській, Любешівській, Рожищенській, Шацькій. Дослідження проводилося на основі відкритих даних на офіційних веб-ресурсах громад та наданої інформації посадовими особами відповідних органів місцевого самоврядування.

У ході дослідження визначено рівень представлення молоді в місцевих органах влади, здійснено оцінку ефективності консультативно-дорадчих органів, які представляють інтереси молоді. Проведено аналіз цільових програм на предмет урахування в них інтересів молоді, а також розроблено рекомендації щодо їх удосконалення в громадах-партнерах Проєкту USAID «ГОВЕРЛА».

ВСТУП

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» молодь – це особи (громадяни України, іноземці та особи без громадянства) віком від 14 до 35 років, які перебувають в Україні на законних підставах. Згідно ст. 2 цього ж Закону, законодавство у сфері молодіжної політики складається з Конституції України, міжнародних договорів та угод, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України та інших нормативно-правових актах, що регулюють правовідносини в цій сфері, а також згаданим вище Законом.

Повноваження місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики визначені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Спільною метою молодіжної політики є створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті (ст. 3 Закону України «Про основні засади молодіжної політики»).

Аналітична довідка містить результати дослідження стану реалізації молодіжної політики у 10 партнерських громадах Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» у Волинській області та розроблені рекомендації для її розвитку з подальшим можливим масштабуванням у інших громадах України.

1 РІВЕНЬ ПРЕДСТАВЛЕННЯ МОЛОДІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Наприкінці 2020 року Центр «Ейдос» презентував дослідження «Політичне представництво в місцевих радах протягом 2010-2020рр. та політичні архетипи» – про молодіжне представництво та інститут політичної репутації в Україні. Було проаналізовано дані Центральної виборчої комісії щодо результатів голосувань у міських територіальних громадах з населенням понад 100 000 мешканців («великих міст»). Щодо молодіжного представництва зафіксовано такі тенденції:

- У 2020 році місцеві ради великих міст, порівняно з 2015 роком, «постаріли» на 1 рік – середній вік депутатів зріс з 42,8 до 43,8 років. В обласному центрі Волині – місті Луцьку цей показник зріс з 38 років до 41 року;
- У 2020 році кількість депутатів міських рад великих міст віком 18-35 років склала 20%, а у 2015 році – 26% від загального числа мандатів. В новообраних радах великих міст – 352 молодих депутати, що на 126 осіб менше, ніж було у 2015 році;
- У 2020 році кількість депутатів міських рад великих міст віком 18-25 років суттєво зменшилась: на 66%, порівняно з місцевими виборами 2015 року. На минулих місцевих виборах депутатами великих міст обрали 50 депутатів відповідного віку, на цих – лише 17.

З метою виявлення основних проблем соціального становища та розвитку молоді в Україні Міністерство молоді та спорту України провело репрезентативне соціологічне дослідження «Становище молоді України 2021». У ньому, зокрема, представлено результати щодо громадської та політичної активності молоді. Згідно результатів дослідження, лише близько 4% молоді брали участь в роботі політичних партій чи політичних груп. Участь у політичній діяльності в Інтернеті / в соціальних мережах брали участь 5% опитаних. Участь у дебатах з політиками – менше 3%. На питання: «Чи брали ви участь у виборах упродовж останніх п'яти років» – «так» відповіли понад 59% молодих людей, «ні» – близько 26%, «мені не виповнилося 18 років» – близько 13%, «не пам'ятаю» – менше 3%.

Для визначення рівня представлення молоді в органах місцевого самоврядування у партнерських громадах Проекту USAID «Говерла» у Волинській області, було визначено рівень питомої ваги молоді віком у складі депутатського корпусу та штаті апарату органів місцевого самоврядування станом на червень 2022 року.

Середній показник питомої ваги молоді у депутатському корпусі 10 партнерських громад становив 16%. Спираючись на вище представлені результати дослідження Центру «Ейдос», можна встановити, що цей показник є на 4% нижчим від середнього показника серед «великих міст» України у 2020 році і на 10% нижчим, ніж значення цього ж показника у 2015 році.

Середній показник питомої ваги молоді у штаті апарату ради та її виконавчих органах 10 партнерських громад становив 15%.

Детальні результати представлені на рис. 1.

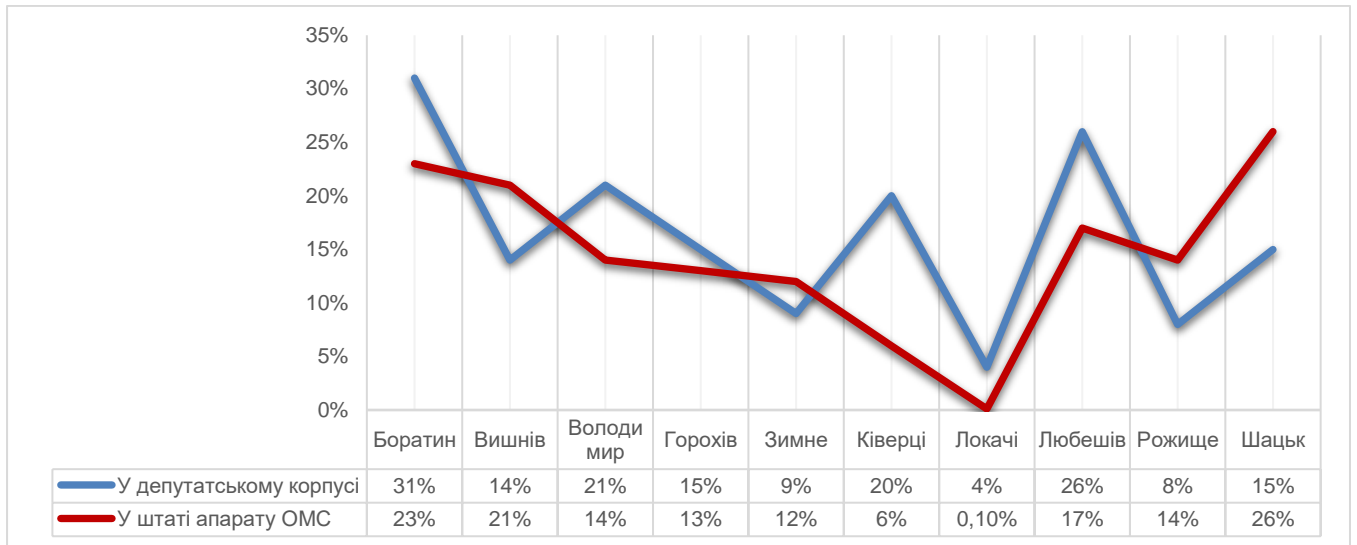

Рисунок 1. Питома вага молоді у місцевій раді та штатному розписі апарату місцевих рад та їх виконавчих органів, Волинська обл.

З рис. 1 видно, що низьким (до 15% включно) показник питомої ваги молоді у складі депутатського корпусу станом на червень 2022 року є у 6 громадах – Локачинській, Рожищенській, Зимнівській, Вишнівській, Горохівській та Шацькій. У Ківерцівській і Володимир-Волинській громадах цей показник становить в межах 16-25%. В діапазон 26-35% потрапило також 2 громади – Любешівська та Боратинська.

Можна також зробити висновки, що у 6 громадах (Локачинській, Ківерцівській, Зимнівській, Горохівській, Володимир-Волинській, Рожищенській) питома вага молоді у штатному розписі апарату є нижчою 15%. У Любешівській, Вишнівській та Боратинській громадах цей показник становить в межах 16-25%. Найбільш представлена молодь у штаті апарату Шацької громади (26%).

Причинами низького рівня представлення молоді в місцевих радах можуть бути низький рівень конкурентоспроможності молоді брати участь у виборчому процесі, упереджене ставлення виборців до молоді у владі та ін. Низький рівень представлення молоді в штаті апарату може зумовлюватися такими причинами як міграція молоді з територіальної громади, низьким рівнем мотивації працівників та ін.

2 ПРЕДСТАВНИЦЬКІ ОРГАНИ ТА ІНСТИТУЦІЇ

Найбільш поширеними органами та інституціями, які представляють інтереси молоді Волині є громадські організації, молодіжні центри, молодіжні ради, соціальні служби для сім'ї, дітей та молоді.

Організаціями, які мають досвід надання послуг з розвитку молодіжного сектору у Волинській області є:

- Громадська організація «Молодіжна платформа» (місто Луцьк), яка займається розвитком молодіжних центрів. Одним із прикладів дієвих і затребуваних молодіжних центрів є Молодіжний центр Волині. Це відкритий простір для роботи, відпочинку та розвитку молодіжних організацій Волині. Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, на базі Молодіжного центру Волині створено «СпівДія хаб Луцьк». Тут допомагають з прихистком для внутрішньо-переміщених осіб (ВПО) по всій області, надають гуманітарну, психологічну допомогу, підтримку у працевлаштуванні ВПО та роботі з дітьми з числа ВПО.
- Громадська організація Молодіжний ресурсний центр «Нові крила» (місто Нововолинськ), метою якої є створення умов для розкриття творчого потенціалу молоді, сприяння створенню відкритого громадянського суспільства в Україні. На базі Центру запущено низку молодіжних ініціатив, організовують різноманітні заходи для молоді, об'єднують зусилля молодих людей для впровадження проєктів у сфері молодіжної політики. Члени організації є переможцями низки конкурсів та у номінаціях всеукраїнського рівня.

У Волинській області діє Молодіжна рада при Волинській обласній державній адміністрації. Останні установчі збори з обрання її членів відбулися у серпні 2021 року. Станом на кінець 2021 року членами Молодіжної ради були близько 30 осіб з числа громадських організацій, молодіжних рад територіальних громад, студентських рад навчальних закладів (коледжів, академій, університетів). На сайті Волинської обласної державної адміністрації створена окрема вкладка «Молодіжна рада», де висвітлюються новини та оголошення щодо роботи з молоддю та інформація про Молодіжну раду: протоколи засідань, регламент та ін. Інформація про засідання у 2022 році на сайті відсутня. Переважна більшість представників Молодіжної ради спрямували свої зусилля на забезпечення гуманітарної допомоги військовим та внутрішньо-переміщеним особам, двоє – проходять військову службу.

У жовтні 2021 року також створено Молодіжну раду при Луцькій районній раді. До її складу увійшли 25 членів, які розпочали знайомство з роботою районної ради, відвідуючи засідання комісій та сесії районної ради. Інформація про подальші засідання та досягнення Ради у відкритих джерелах відсутня.

Якщо аналізувати 10 партнерських громад, то у 7 з них створені молодіжні ради (див. рис. 2).

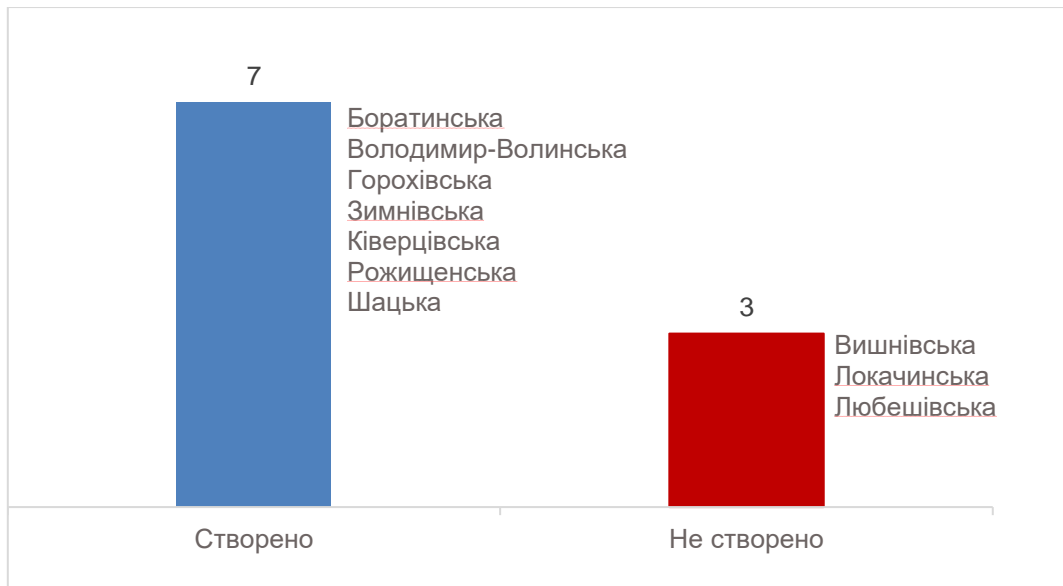

Рисунок 2. Молодіжні ради у партнерських громадах Волинської області

Незважаючи на те, що 70% громад прийняли рішення про створення молодіжних рад, важливим є не стільки питання створення, скільки питання дієвості інструменту. Так, розглядаючи молодіжні ради з точки зору їх впливу на прийняття рішень органів місцевого самоврядування, підготовку і прийняття програм місцевого розвитку, моніторингу якості їх впровадження, більшість молодіжних рад є неефективними.

У *Боратинській* громаді за реалізацію молодіжної політики відповідає відділ культури та молодіжної політики сільської ради. Окремого працівника, відповідального за цю сферу – немає. Молодіжна рада створена наприкінці 2021 року, однак не відбулися вибори її керівних органів. На базі 10 закладів середньої освіти утворено учнівські парламенти. На території громади – у селі Мстишин зареєстровано громадську організацію «Фундація розвитку сільської молоді», яка є активною у своїй діяльності.

У *Вишнівській* громаді немає окремого працівника, відповідального за молодіжну політику. Рішення про створення молодіжної ради не приймалося. На базі 9 закладах освіти утворено учнівські ради. На території громади зареєстрована громадська організація «Наша файна громада», яка опосередковано працює з молоддю.

У *Володимир-Волинській* громаді забезпечення реалізації молодіжної політики здійснює відділ молодіжної політики та спорту Управління з гуманітарних питань виконавчого комітету міської ради. У 2021 році створено молодіжну раду, вичерпну інформацію про яку можна знайти на сайті громади. У закладах громади діють 11 об'єднань учнівського та студентського самоврядування. У громаді зареєстровано низку громадських організацій, які працюють з молоддю таких як: міська молодіжна громадська організація «Реверс», «Молодіжний центр «Креативний світ», «Берег надії», «Зелений маяк», «Креатив студію», «Спортивний клуб «Атлант»», міський спортивний клуб «Любарт».

У *Горохівській громаді* реалізацію молодіжної політики забезпечує сектор молоді та спорту Управління з питань освіти, культури, молоді, спорту, соціального захисту та охорони здоров'я міської ради. У квітні 2021 року створено молодіжну раду, яка впродовж року провела 4 засідання. Її члени долучалися до організації заходів на території громади, а також брали участь у засіданнях молодіжної ради при Волинській обласній державній адміністрації. Інформація про діяльність ради впродовж 2022 року – відсутня. Крім цього, у громаді функціонує 1 студентська рада, у 20 загальноосвітніх навчальних закладах створено органи учнівського самоврядування. На території громади зареєстрована громадська організація «Молодіжний простір «Бум української молоді».

У *Зимнівській громаді* молодіжну раду створено ще у вересні 2018 року. За цей період організація пройшла кілька етапів розвитку. Станом на сьогодні інформація про діяльність ради відсутня. На базі закладів освіти працюють органи учнівського самоврядування, учасники яких долучаються до заходів, які впроваджуються у громаді. Зареєстровано громадську організацію «Зимне», яка опосередковано працює з молоддю.

У *Ківерцівській громаді* питаннями молоді опікується заступник міського голови, а також гуманітарний відділ міської ради. Молодіжну раду створено у жовтні 2019 року, інформація про це розміщена на сайті громади. Попри відсутність оновленої інформації на сайті, рада є однією з найактивніших серед молодіжних рад партнерських громад Проєкту USAID «ГОВЕРЛА», адже її члени долучаються до заходів у громаді, приймають делегації з інших територій, ініціюють проведення різних заходів для молоді. Крім цього, у громаді діє 13 шкільних парламентів. З молоддю працюють такі громадські організації як: «Школа безпеки та виживання «Тивер» і «Молодіжний простір «Тандем».

У *Локачинській громаді* за роботу з молоддю відповідає сектор культури, молоді та спорту селищної ради. Рішення про створення молодіжної ради не приймалося. У 6 закладах освіти створені ради учнівських комітетів, а при 1 закладі – рада учнівського співуправління «Злагода». Громадські організації, які співпрацюють з молоддю, на території громади відсутні.

У *Любешівській громаді* питаннями молоді опікується Управління гуманітарної політики селищної ради. Рішення про створення молодіжної ради не приймалося. При закладах освіти діють органи учнівського самоврядування. Громадські організації, які співпрацюють з молоддю, на території громади відсутні.

У *Рожищенській громаді* за реалізацію молодіжної політики відповідає гуманітарний відділ. У жовтні 2021 року створили молодіжну раду, про діяльність якої станом на сьогодні, на сайті громади інформація відсутня. При закладах освіти діють органи учнівського самоврядування. У громаді також створено молодіжний простір «City life», а також функціонує громадська організація «Молодіжний форпост».

У *Шацькій громаді* за питання молоді відповідає відділ освіти, молоді та спорту селищної ради. У січні 2022 року тут створили молодіжну раду. Попри

відсутність на сайті громади оновленої інформації про її діяльність, члени молодіжної ради долучалися до низки заходів, організованих у громаді. Крім цього, на базі закладів освіти громади діє 11 учнівських комітетів. Зареєстровані і працюють з молоддю у громаді такі громадські організації як: «Шаковель», «ЕКО БУГ», «Генерація змін».

Програма «Молодіжний працівник»

Однією з ключових проблем щодо систематичної підтримки молоді та забезпеченні розвитку молодіжної політики у громадах є мала кількість вмотивованих і фахових у цій темі працівників, які працюють в органах місцевого самоврядування, або інших організація в громаді. З метою часткового вирішення цих питань, у 2014 році за підтримки Програми розвитку ООН України та у співпраці з Міністерством молоді та спорту України й Державним інститутом сімейної та молодіжної політики, в Україні розпочато реалізацію національної програми «Молодіжний працівник». За даними, розміщеними на веб-сайті Програми, станом на сьогодні успішно завершили навчання понад 4000 молодіжних працівників і працівниць.

Для з'ясування наявності/відсутності випускників програми «Молодіжний працівник» у 10 партнерських громадах Волинської області, проведено опитування посадових осіб органів місцевого самоврядування. Результати опитування представлені на рис. 3.

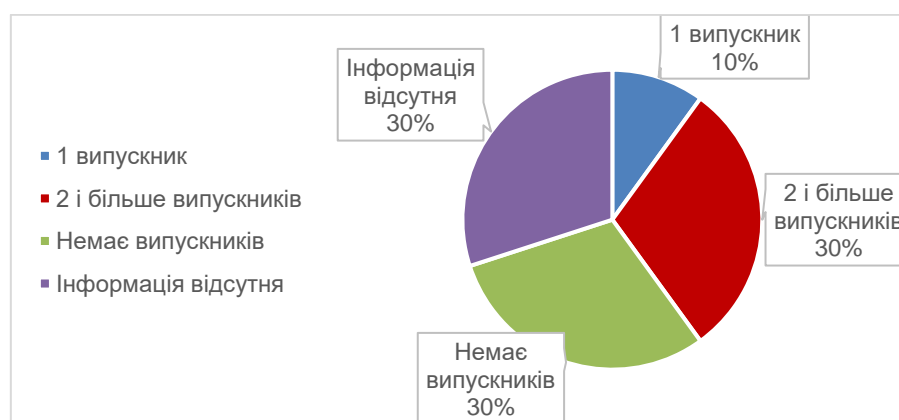

Рисунок 3. Наявність випускників програми «Молодіжний працівник» у партнерських громадах Волинської області

У ході опитування з'ясувалося, що у 4 громадах є особи, які проходили навчання за програмою «Молодіжний працівник». У 3 з них – навчання пройшло 2 і більше людей, в 1 громаді – особа, яка пройшла відповідне навчання, є посадовою особою органу місцевого самоврядування. У інших 6 – ніхто не брав участь у програмі навчання за цією програмою, або посадові особи місцевого самоврядування не володіють такою інформацією.

3 МІСЦЕВІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Одним із завдань органів місцевого самоврядування є розробка та впровадження місцевих програм. Станом на 2022 рік у кожній з партнерських громадах Волинської області розроблено в середньому – близько 20 місцевих програм.

На рівні області діє «Обласна цільова програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021-2025 роки».

Варто відзначити, що у всіх місцевих програмах можуть бути представлені *інтереси молоді*. До прикладу, результатами реалізації Програми благоустрою населених пунктів громади може користуватися широке коло бенефіціарів, у тому числі – молодь, яка є отримувачем послуги, наприклад, з прибирання узбічч. Заходи, передбачені у Програмі розвитку культури, або у Програмі підтримки індивідуального житлового будівництва також, переважно, є доступними для молоді.

Виходячи з вище наведеного, справедливо зазначити, що розроблення цільових програм у сфері молодіжної політики є не обов'язковим і не обов'язково інтереси молоді більше враховані у громадах, де є такі цільові програми, ніж у тих, де їх немає. Хоча, ефективні цільові програми можуть давати низку переваг для розвитку молоді, про що йтиметься далі.

Другою умовною категорією місцевих програм по відношенню до молодіжної політики є програми, які не є цільовими, але *прямо дотичні до молоді*. До таких програм можна віднести: Програму оздоровлення та відпочинку учнівської молоді (дітей), Програму «Обдарована дитина», Цільову програму національно-патріотичного виховання дітей та молоді та ін. Результатами реалізації цих програм можуть скористатися окремі вікові категорії молоді, на практиці, здебільшого – учнівського віку.

У деяких партнерських громадах Волинської області є *цільові програми* у сфері молодіжної політики. Проаналізуємо окремі з них.

- Цільова соціальна програма «Молодь Горохівської територіальної громади на 2021-2025 роки»

Розробником та відповідальним виконавцем програми є сектор молоді та спорту управління освіти, культури, молоді, спорту, соціального захисту та охорони здоров'я Горохівської міської ради.

Загальний обсяг фінансових ресурсів, передбачених за рахунок коштів місцевого бюджету, складає – 450 тис. грн. на 5 років.

У програмі декларується необхідність створення системи всебічної підтримки, формування та розвитку громадянської активності молоді для її самовизначення і самореалізації, забезпечення правових, гуманітарних, економічних передумов та надання гарантій соціального становлення молодої особи.

Переліком заходів програми передбачено: проведення навчань для лідерів учнівського самоврядування та педагогів-організаторів, **сприяння діяльності молодіжної ради**, організація масових культурних і спортивно-

розважальних заходів, проведення оглядових екскурсій, залучення молоді до волонтерської діяльності, **проведення профорієнтаційної роботи серед молоді, заходи у сфері цивільного захисту.**

- Програма «Молодь Ківерцівської міської територіальної громади» на 2022 рік

Розробником та відповідальним виконавцем є Ківерцівська міська рада. Загальний обсяг фінансових ресурсів, передбачених за рахунок коштів місцевого бюджету, складає – 50 тис. грн.

У програмі декларується необхідність створення умов для самореалізації та творчого розвитку кожної молодої людини Ківерцівської міської територіальної громади, реалізації інноваційного потенціалу молоді в усіх сферах суспільного життя міста.

Переліком заходів програми передбачено: проведення інтелектуально-розважальних заходів, акцій за безпечний та здоровий спосіб життя, навчань і тренінгів, конкурсу молодіжних ініціатив.

На значну кількість запропонованих у програмі заходів не передбачено фінансування.

- Програма «Ініціатива молодь» Боратинської сільської ради на 2020-2022 роки

Розробником та відповідальним виконавцем є відділ соціально-економічного розвитку Боратинської сільської ради.

Загальний обсяг фінансових ресурсів, передбачених за рахунок коштів місцевого бюджету, складає – 120 тис. грн. на 3 роки.

Декларується **щорічне впровадження у вигляді конкурсу ініціатив місцевого розвитку серед молоді громади** з метою підвищення громадянської свідомості та розвитку молоді шляхом призначення та виплати одноразових грошових виплат учнівській і студентській молоді Боратинської сільської ради, яка найбільше відзначилася в науковій, навчальній, мистецькій, спортивній, громадській діяльності та посприяли розвитку Боратинської громади.

Програмою передбачено організацію та проведення конкурсу місцевих ініціатив. Відсутній механізм контролю за їх подальшим впровадженням.

- Цільова соціальна Програма «Молодь Шацької селищної ради» на 2021-2025 роки

Розробником та відповідальним виконавцем є відділ освіти, молоді та спорту селищної ради.

Загальний обсяг фінансових ресурсів, передбачених за рахунок коштів місцевого бюджету, складає – 395 тис. грн. на 5 років.

Основною метою програми декларується – створення системи всебічної підтримки, формування та розвитку громадянської активності молоді для її самовизначення та самореалізації.

Інформація про заходи, обсяги та джерела їх фінансування на веб-сайті громади відсутня.

Отож, аналізуючи місцеві програми партнерських громад Волинської області варто умовно об'єднати всі програми у три основні групи за рівнем їх впливу на молодіжну політику (рис. 4).

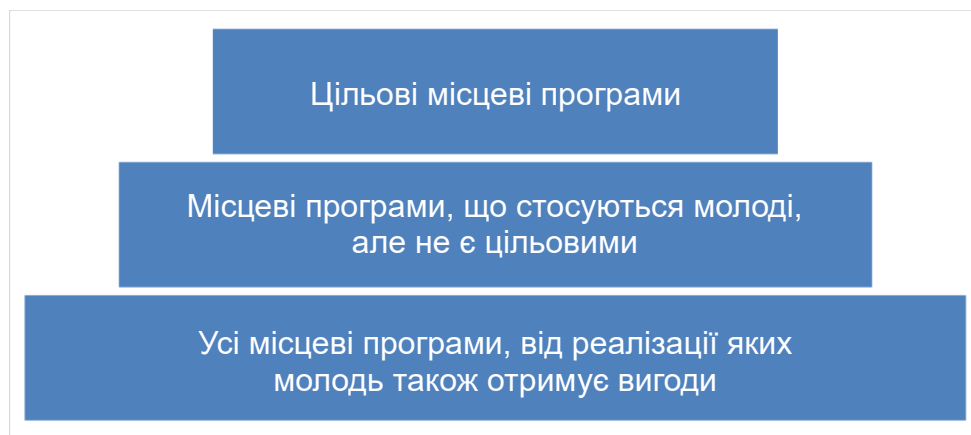

Рисунок 4. Місцеві програми за рівнем їх впливу на молодіжну політику

Якщо розглядати усі місцеві програми, від реалізації яких молодь, поряд з іншими бенефіціарами, отримує вигоди, основним завданням органу місцевого самоврядування у цьому випадку буде – визначити рівень впливу результатів у рамках цих програм на окремі категорії населення, зокрема молодь. У подальшому – забезпечити урахування інтересів молоді при підготовці та реалізації місцевих програм.

Одним із проблемних питань, яке варто виокремити, що виникає при підготовці та реалізації місцевих програм, що стосуються молоді, – переважне планування заходів, цільовою аудиторією яких є учнівська молодь. У цьому випадку часто не враховуються інтереси повнолітньої працевлаштованої молоді, окремих програм для цієї категорії населення у партнерських громадах не багато.

Для покращення якості підготовки та впровадження цільових місцевих програм у сфері молодіжної політики доцільно:

- Напрацьовувати програми спільно з молоддю (можливе долучення у форматі фокус-груп, інтерв'ювання, збору пропозицій та ін.)
- Здійснювати належну комунікацію та інформування молоді про відповідні місцеві програми, в тому числі розміщувати на веб-сайті громади повну інформацію про програми
- Застосовувати індивідуальний підхід при підготовці програм, не перенасичуючи їх загальними термінами, керуватися принципом, що більша змістова частина програми має бути зрозумілою навіть для наймолодших жителів громади
- Вносити у перелік лише ті заходи, які реальні до виконання і на яких передбачено відповідні фінансові ресурси
- Здійснювати якісне публічне звітування за результатами впровадження програм

4 ІДЕЇ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ МОЛОДІ У ГРОМАДАХ

Успішна реалізація молодіжної політики є вкрай важливою не лише на державному, а й на місцевому рівнях, адже вона впливає на більшість сфер місцевого самоврядування.

У рамках співпраці з Проектом USAID «ГОВЕРЛА» партнерські громади Волинської області однією з важливих тем для місцевого розвитку визначають роботу з молоддю. Спектр ідей є достатньо широким та різноманітним, адже включає:

- підтримку діяльності молодіжних рад та громадських організацій, які працюють з молоддю у громадах;
- проведення конкурсів молодіжних ініціатив;
- організацію навчань для молоді на актуальні теми, обмін досвідом з іншими громадами;
- підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та молодіжних працівників, які відповідають за роботу з молоддю у громадах;
- довготривалий комплексний менторський супровід з питань реалізації молодіжної політики на місцях;
- технічне забезпечення та обладнання молодіжних осередків та ін.

Окремі громади вже працюють над проектами у сфері молодіжної політики, до прикладу:

- У Горохівській громаді розробили проектну заявку «НогоkhivHUB: сучасний інформаційно-комунікативний простір для жителів громади». Крім створення осередку для молоді, проєкт передбачає поширення практики застосування механізмів участі громадськості в управлінні громадою.
- На території Рожищенської громади прагнуть впровадити проєкт «SMART LIBRARY», перетворивши бібліотеку у сучасний публічний простір для молоді та всіх жителів громади.
- У Володимир-Волинській громаді планують реалізувати проєкт «Доступні тренажери», який передбачає створення спортивного тренажерного комплексу на базі міського центру фізичного здоров'я населення.
- У Вишнівській громаді хочуть «децентралізувати» спортивно-розважальне дозвілля. Проєкт «Активне дозвілля – здорова та успішна громада» передбачає створення 8 осередків для занять спортом і дозвілля навіть у найвіддаленіших населених пунктах громади.
- Проєкт Локачинської громади стосується культурного відпочинку молоді і передбачає впровадження низки культурно-розважальних заходів. Для цього планують закупити збірно-розбірку сцену, звукопідсилюючу апаратуру та організувати молодь й інші категорії населення навколо культурного життя громади.